

رشد و تعالی کودک در بسترتپیبات

در گفت‌وگو با رئیس گروه برنامه‌ریزی و تدوین راهنمای تربیت و یادگیری دوره پیش از دبستان

● تنظیم: سمیه رضانی‌پور

● اشاره

اواخر، آموزش و پرورش را به‌عنوان متولی اصلی آموزش کودکان پیش‌دبستانی معرفی کرده‌اند. گروه پژوهش و برنامه‌ریزی دوره پیش از دبستان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش، به دنبال سال‌ها کار تیمی و کارشناسی و مشورت با صاحب‌نظران، تدوین راهنمای برنامه‌تعلیم و تربیت دوره پیش از دبستان را به انجام رساند. در این زمینه با مسعود تهرانی فرجاد، رئیس «گروه پژوهش و برنامه‌ریزی دوره پیش از دبستان»، گفت‌وگو کردیم که حاصل آن را در ادامه می‌خوانید.

برخلاف باور عمومی، تعلیم و تربیت از مدرسه آغاز نمی‌شود. بررسی‌های علمی سال‌هاست که نشان می‌دهند، کودکان پیش از آغاز مدرسه، توانایی بالایی برای یادگیری و تربیت‌پذیری دارند. این تأثیرپذیری چنان است که آموخته‌های کودک پیش از ورود به مدرسه، شالوده شخصیت او را شکل می‌دهد. مقام معظم رهبری نیز بارها از ضرورت توجه به پرورش کودکان سخن گفته و این

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های برنامه جامع تربیت و یادگیری پیش‌دبستانی توجه به نقش خانواده‌ها و تبیین انتظارات از آن‌ها برای تحقق شایستگی‌ها و هدف‌های مورد انتظار در تربیت کودکان است

● باسلام و خدا قوت با توجه به جذابیت شروع قرن جدید و همچنین فصل بهار، گروه زیرمجموعه شما در دوره پیش‌دبستانی چه برنامه‌ها و اقداماتی برای ارتقای این دوره انجام داده است یا در دست اقدام دارد؟

بنده هم به شما و همکاران عرض سلام و خدا قوت دارم. مهم‌ترین دستاورد گروه پیش از دبستان در سال‌های اخیر، تدوین «راهنمای برنامه جامع تربیت و یادگیری در دوره پیش از دبستان» بوده است. این برنامه براساس اسناد تحولی و قوانین بالادستی نظام تعلیم و تربیت و ناظر بر سنین پیش از دبستان و قبل از چهار سال تدوین شده است. با توجه به قوانینی که در خصوص مهدهای کودک مطرح و به آموزش و پرورش ابلاغ شده، گروه پیش از دبستان تدوین برنامه مزبور را در برنامه‌های خود قرار داد. به حول و قوه الهی از اواخر سال ۱۳۹۷ تا پایان سال ۱۳۹۹، طی جلسه‌های مستمر با حضور کارشناسان، مربیان و اولیای کودکان پیش‌دبستانی، راهنمای برنامه جامع تربیت و یادگیری در دوره پیش از دبستان از تولد تا ۶ سالگی را تدوین کردیم.

شایان ذکر است قبل از برنامه مزبور، راهنمای برنامه‌های ویژه کودکان ۵ و ۶ سال با عنوان راهنمای برنامه و فعالیت آموزشی و پرورشی دوره پیش‌دبستانی با تصویب شورای عالی آموزش و پرورش از سال ۱۳۸۷ نقشه راه دوره پیش‌دبستان بوده است.

راهنمای برنامه جدید ویژگی‌های منحصر به فردی دارد. از مهم‌ترین آن‌ها دیده شدن همه ارکان تعلیم و تربیت در برنامه تربیت و یادگیری کودکان پیش از دبستان و همچنین نگرش تمام‌ساحتی و توجه به رشد همه‌جانبه کودک است. به عبارت دیگر، این برنامه به هیچ‌عنوان به دنبال تربیت تک‌بعدی نیست، بلکه برنامه‌ریزان و تدوین‌کنندگان آن معتقدند، کودکان باید در تمام ابعاد به‌صورت متوازن تربیت شوند. به همین دلیل به همه ابعاد رشدی کودک و نیازهای او، از جمله نیازهای زیستی و بدنی، زیبایی‌شناسی، اجتماعی، شناختی، عاطفی و معنوی‌اش توجه شده که در سند تحول بنیادین هم به‌عنوان ساحت‌های

شش‌گانه از آن‌ها یاد شده است.

ویژگی دیگر این راهنما، توجه به رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی است. این رویکرد در همه برنامه‌ها و رویکردهای تربیتی آموزش و پرورش مورد توجه قرار دارد. در راهنمای برنامه تربیت و یادگیری دوره پیش از دبستان هم به‌طور عینی و ملموس سعی کرده‌ایم رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی مورد تأکید و دست‌یافتنی و در عمل قابل پیاده‌سازی و ارزیابی باشد. یعنی از کلی‌گویی پرهیز شده و شکل ملموس و کاربردی این رویکرد، برای مربیان، والدین و دیگر مخاطبان مشخص شده است.

● برنامه یادگیری دوره پیش‌دبستانی دارای چه ویژگی‌های منحصر به فرد دیگری است که آن را متمایز می‌کند؟

این برنامه به سبب ورود آموزش و پرورش به سنین مهد کودک، برای اولین بار در نظام تعلیم و تربیت رسمی کشور برای کودکان زیر چهار سال آماده شده است. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های آن توجه به نقش خانواده و رسانه، و تبیین انتظارات از آن‌ها برای تحقق شایستگی‌ها و هدف‌های مورد انتظار در تربیت کودکان است. به یک معنای دیگر، طبق نگاه و جهت‌گیری اصلی برنامه، اصراری نیست در اوان کودکی، تعلیم و تربیت از نهاد خانواده به مدرسه سپرده شود، بلکه نهاد خانواده مبنای تربیت و مهم‌ترین رکن تعلیم و تربیت کودک است. **باور ما این است که والدین، مربیان اول کودک هستند.** اگر بنا بر دلایلی خانواده‌ها مجبورند که کودکان خود را در سنین کودکی به مهدهای کودک بسپارند، لازم است که با آگاهی و اطلاع کافی از برنامه‌های آموزشی مناسب و استاندارد، در تربیت کودک خود مشارکت داشته باشند.

ویژگی دیگر این برنامه توجه به نقش مربی و نقش رسانه‌هاست. به خوبی می‌دانیم که کودکان ما خواسته یا ناخواسته در مواجهه با رسانه‌ها قرار دارند و صاحبان رسانه، اگر با جهت‌گیری‌های برنامه رسمی دوره پیش از دبستان آشنا شوند، حتماً همراهی خواهند داشت. به همین منظور ذیل هر هدف، انتظارات برنامه دوره از رسانه‌ها مطرح شده است. از دیگر ویژگی‌های برنامه توجه به ارزشیابی همه‌جانبه است.

تاکنون در برنامه درسی بیشتر از تربی یا دانش آموز ارزشیابی تحصیلی و آموزشی انجام می شده است تا مشخص شود که آیا به هدفهای مورد نظر دست پیدا کرده ایم یا خیر. اما در این برنامه جامع، ارزشیابی همه جانبه قرار است اتفاق بیفتد. یعنی علاوه بر تربی، دیگر عناصر برنامه هم باید ارزیابی شوند. باید هدفها، جهت گیری، محتوا و دست اندکاران برنامه، اعم از مربی، رسانه و خانواده را به طور نظام مند و دقیق ارزشیابی کنیم. به عبارت دیگر، باید ببینیم هر یک از عناصر دخیل در برنامه، چقدر دقیق عمل کرده است تا کودک را به هدفهای مورد نظر برساند.

رجوع به منابع دینی، علمی و قوانین بالادستی، تحلیل آنها در چند کارگروه حرفه ای، به ویژه در بحث مطالعات تطبیقی بیش از ۱۰ کشور در حوزه پیش دبستانی، از دیگر ویژگی های این برنامه است که می توانم به آن اشاره کنم.

● شما به بحث توجه به رویکرد فطرت گرایی توحیدی و عینی شدن آن برای دوره پیش دبستانی اشاره کردید. چگونه این رویکرد عینی شد؟

رویکرد فطرت گرایی توحیدی مبتنی بر ارزش های اسلامی و متون دینی است. انسان با سرشت و فطرت پاک آفریده شده است؛ به ویژه در آیه ۳۰ سوره «مبارکه روم». نگاه فطرت گرایی اصل مهمی است که باید در دوره های تربیتی عینی و ملموس شود. براساس ویژگی های کودکان پیش از دبستان، کودکان همواره تحت تأثیر رفتارها و گفتارهای خانواده و عوامل محیطی هستند. آن چنان که هر چیزی را به شکل گزاره و تصویر در خود ذخیره می کنند و بر این مبنا رفتارهایشان در طول زندگی پایه گذاری می شود.

یعنی اگر کودک ۳-۴ ساله ای را پیوسته در معرض خشونت قرار دهیم، حتما در بزرگسالی از او پر خاشگری خواهیم دید. حتی اشیا و عناصر طبیعی هم تحت تأثیر شرایط محیطی قرار دارند. به عبارت دیگر، اگر بخواهیم فطرت کودک شکوفا شود، باید او را در معرض موقعیت های پاک و طیب و نیکو قرار دهیم. پس معنای عینی رویکرد فطرت گرایی توحیدی در این دوره،

قرار دادن کودک در بستر طیب است؛ اعم از محیط طیب، مربی و خانواده طیب و لقمه طیب. منظور از به کار بردن کلمه «طیب»، داشتن مبنای علمی و دینی است که با اسناد تحولی ما به ویژه دستیابی به مراتبی از «حیات طیب» هم قرابت دارد.

● منظور شما از استفاده از ظرفیت های درونی و بیرونی آموزش و پرورش چیست؟

با توجه به اهمیت خرد جمعی و باور به اینکه کار گروهی ارزش و اعتبار بیشتری دارد، قرآن به ما توصیه کرده است که در کارها مشورت و سپس به خدا توکل کنید. ما همین توصیه را مبنای عمل خود قرار داده ایم. به همین منظور از مجموعه درون آموزش و پرورش، مانند معاونت آموزش ابتدایی، پژوهشگاه تعلیم و تربیت، معاونت پرورشی و فرهنگی وزارت آموزش و پرورش و دیگر نهادهای مرتبط، دعوت رسمی به عمل آمد تا از نظرات آنها بهره مند شویم. از متخصصان نهادهای بیرونی هم، مانند کارشناسان سازمان بهزیستی، اعضای هیئت علمی دانشگاه، متخصصان تعلیم و تربیت، روان شناسان کودک، روان شناسان علوم سلامت، متخصصان علوم دینی، نمایندگان حوزه های علمیه، و نهادها و مؤسسه های مردمی دعوت کردیم در کنار ما باشند. البته حضور در کارگاهها و نشست هایی که از سوی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی برای تدوین چارچوب برنامه درسی برگزار شدند، مبنای عمل ما در تدوین راهنمای پیش دبستانی قرار گرفته است.

● در پایان

از همه کسانی که در تدوین این راهنما زحمت کشیدند، تشکر می کنم. امیدوارم آغاز هزاره سوم و تدوین این سند تحولی، طلیعه تحول در نظام تعلیم و تربیت کشور از بنیادی ترین دوره، یعنی دوره پیش دبستانی آغاز شود. ضمن آنکه امید داریم آیندگان این برنامه را کامل کنند؛ کما اینکه ما از دستاوردهای گذشتگان برای تدوین این برنامه استفاده کرده ایم.

راهنمای جامع
تربیت و یادگیری
دوره پیش دبستانی
به هیچ عنوان
به دنبال تربیت
تک بعدی نیست،
بلکه معتقدیم
کودکان باید در
تمام ابعاد به صورت
متوازن تربیت شوند